

דבר תורה לפרשת תולדות

מבוסס על מעט מן האור של הרב חנן פורת זצ"ל

כתוב פרשתנו: "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא" (בראשית כה, כא). על הפסוק הזה דורש ר' יצחק במסכת יבמות (סד.) שלא רק רבקה אימנו היתה עקרה אלא גם יצחק אבינו היה עקר. אנחנו יודעים מהתורה ששרה, רבקה ורחל היו עקרות. מהמדרש לומדים שגם לאה היתה עקרה ועכשיו מהגמרא אנחנו לומדים שגם יצחק אבינו היה עקר. נשאלת השאלה: למה אבותינו היו עקרים? לכאורה זה לא סימן חיובי בכלל...

אותה השאלה שואלת הגמרא (שם): "מפני מה אבותינו היו עקורים? מפני שהקב"ה מתהווה לתפילתן של צדיקים". וכי הקב"ה מתהווה לתפילתן של צדיקים, הצדיקים צריכים לסבול? עשרים שנה יצחק ורבקה חיכו לישועה. עשרים שנה הם התפללו מידי יום ביומו. צדיקים צריכים להיות עקרים כדי שהם יתפללו?

במסכת ברכות (לב:), בא ר' חמא בר' חנינא ואומר: אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל. שנאמר: "קווה אל ה', חזק ויאמץ לבך וקווה אל ה'". ניתן להסביר את אמירת ר' חמא בכמה אופנים שונים: אפשר להגיד, שהתפילה דורשת עקשנות ולא לוותר, בדומה לחוני המעגל: "אינני זז מכאן עד שתרחם על בניך" (תענית י"ט.). גם אפשר להסביר בצורה אחרת: אם אדם מתפלל ולא נענה, זה סימן שתפילתו לא היתה ראויה, ועליו להמשיך עד שתפילתו תהיה ראויה כפי שאומרים חז"ל: "יגעת ולא מצאת – אל תאמין" (היינו אל תאמין שיגעת כהלכה, אלא שוב להתפלל תפילה יותר טובה, ואולי היא תהיה ראויה).

קיימת עוד דרך להסביר את האמירה: לפי דרך הראי"ה קוק: "אין התפילה חפצה לשנות שום דבר באלוהות, אלא לשנות דמותו של המתפלל. ושינוי זה, הוא המפתח לשינוי יחסו של ריבון העולמים אליו". אין בכוחם של האדם והתפילה לשנות את רצון ה', אלא בכוחה של התפילה לשנות את הבן אדם. הפועל "התפלל" הוא בבניין "התפעל" המורה על פעולה שפועל האדם על עצמו. תפילה אינה אמירה קוסמת שפותחת שערי שמייים אלא עבודה בשורשו של הבן אדם, תיקון בעומק, שלב אחר שלב. כולנו יודעים שקשה מאוד לבן אדם להשתנות, בעבודה הזאת קל מאוד להתחלש. תפילתך עדיין לא נענתה? חזק ויאמץ לבך ותמשיך להתפלל, תמשיך בעבודה העמוקה הזאת!

ישנם עשרה לשונות של תפילה: אחד מהם הוא "עתירה", שאנחנו פוגשים בפרשה שלנו. עתר הוא כלי שתפקידו להפוך את האדמה, וכך היא התפילה: היא הופכת את הבן אדם, כך שלא דומה הבן אדם שאחרי התפילה לבן אדם שלפני התפילה. על זה הבעל שם טוב אומר: "אם אתה אחרי התפילה – כמו לפניך, אם כן לשם מה התפללת?".

המדרש מספר שבילילה הראשון הגר נכנסה להריון לעומת זאת רק בגיל תשעים שרה נתנה חיים ליצחק אבינו, ללמדנו שזה קל מאוד להוליד ילד כמו ישמעאל. אבל להוליד יצחק, להוליד האבות של האומה שלנו זה קשה מאוד ודורש עבודה של חיים שלמים! זאת הסיבה שאבותינו היו עקרים. להוליד את עם ישראל צריכים הכנה רבה שיכולה להיעשות רק על ידי התפילה.

תפילה זה בירור פנימי על איך להוציא אל הפועל את הכוחות שהקב"ה נתן לנו ולקיים את תפקידנו בעולם הזה. הקב"ה מתהווה לתפילה שצדיקים, כי בזכות המעשים של הצדיקים הנובעים מתפילתם כל העולם מתעלה ומשתבח.

שנדע להתפלל, להתעלות ולשבח את כל הקיום,

שבת שלום!